

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

28. oktober 2010*

I sag C-203/09,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Bundesgerichtshof (Tyskland) ved afgørelse af 29. april 2009, indgået til Domstolen den 8. juni 2009, i sagen:

Volvo Car Germany GmbH

mod

Autohof Weidensdorf GmbH,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Tizzano, og dommerne J.-J. Kasel, A. Borg Barthet, E. Levits og M. Safjan (refererende dommer),

* Processprog: tysk.

generaladvokat: Y. Bot
justitssekretær: fuldmægtig B. Fülöp,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 6. maj 2010,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Volvo Car Germany GmbH ved Rechtsanwälte J. Kummer og P. Wassermann

— Autohof Weidensdorf GmbH ved Rechtsanwalt J. Breithaupt

— den tyske regering ved J. Möller, J. Kemper og S. Unzeitig, som befuldmægtigede

— Europa-Kommissionen ved H. Støvlbæk og B.-R. Killmann, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 3. juni 2010,

afsagt følgende

Dom

- ¹ Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 18, litra a), i Rådets direktiv 86/653/EØF af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter (EFT L 382, s. 17, herefter »direktivet«).

- ² Anmodningen er indgivet under en sag mellem Autohof Weidensdorf GmbH (herefter »AHW«) og Volvo Car Germany GmbH (herefter »Volvo Car«), hvor AHW har gjort krav på godtgørelse og betaling på grundlag af kreditnotaer.

Retsforskrifter

EU-retlige forskrifter

- 3 Direktivets artikel 1, stk. 2, bestemmer:

»Ved handelsagent forstås i dette direktiv en selvstændig mellemmand, som er vedvarende antaget til at formidle salg eller køb af varer for en anden person, i det følgende benævnt agenturgiveren, eller til at formidle og afslutte sådanne forretninger i agenturgiverens navn og for dennes regning.«

- 4 Følgende fremgår af direktivets artikel 16:

»Dette direktiv berører ikke medlemsstaternes regler om adgang til at hæve kontrakten uden varsel

- a) som følge af, at en af parterne helt eller delvis har undladt at opfylde sine forpligtelser

b) som følge af ekstraordinære omstændigheder.«

5 Direktivets artikel 17 bestemmer:

»1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at handelsagenten ved kontraktforholdets ophør får godtgørelse i henhold til stk. 2 eller skadeserstatning i henhold til stk. 3.

2. a) Handelsagenten har ret til en godtgørelse, såfremt og i det omfang:

— han har skaffet agenturgiveren nye kunder eller i betydeligt omfang har øget forretningerne med den bestående kundekreds, og forretningsforbindelserne med disse kunder fortsat vil give agenturgiveren betydelige fordele,

og

— betaling af godtgørelse er rimelig under hensyn til samtlige omstændigheder, herunder navnlig handelsagentens tab af provision af forretninger med disse kunder. [...]«

6 Direktivets artikel 18 fastsætter:

»Godtgørelsen eller erstatningen i henhold til artikel 17 skal ikke udbetales,

- a) hvis agenturgiveren hæver kontrakten på grund af en misligholdelse, som kan tilregnes handelsagenten, og som i medfør af national lovgivning giver adgang til at hæve kontrakten uden varsel

- b) hvis handelsagenten hæver kontrakten, medmindre dette er berettiget som følge af omstændigheder, der skyldes agenturgiveren, eller som følge af alder, svagelighed eller sygdom hos handelsagenten, således at det ikke med rimelighed kan kræves af ham, at han fortsætter sin virksomhed

[...]«

7 Direktivets artikel 19 bestemmer:

»Parterne kan ikke, før kontrakten er ophørt, fravige artikel 17 og 18 til skade for handelsagenten.«

Nationale bestemmelser

- 8 Af § 89a i den tyske handelslovbog (Handelsgesetzbuch, herefter »HGB«) fremgår følgende:

»(1) Hver part kan af tungtvejende grunde ophæve en løbende kontrakt uden at skulle overholde opsigelsesfristen. Denne ret kan hverken udelukkes eller begrænses. [...]«

- 9 § 89b i HGB gennemfører direktivets artikel 17-19. Denne nationale bestemmelse, således som den var udformet på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, har følgende ordlyd:

»(1) Handelsagenten kan efter kontraktforholdets ophør kræve en rimelig godtgørelse af agenturgiveren, såfremt og i det omfang at

1. agenturgiveren efter kontraktforholdets ophør fortsat har betydelige fordele af forretningsforbindelsen med nye kunder, som handelsagenten har skaffet
2. handelsagenten som følge af kontraktforholdets ophør mister retten til provision, som han ville have modtaget ved en fortsættelse af kontraktforholdet i kraft af allerede afsluttede eller kommende forretninger med de af ham skaffede kunder, og

3. betaling af en godtgørelse er rimelig under hensyntagen til samtlige omstændigheder.

Har handelsagenten udvidet forretningsforbindelsen med en eksisterende kunde så væsentligt, at dette økonomisk svarer til hvervning af en ny kunde, sidestilles en sådan udvidelse med hvervning af en ny kunde.

[...]

(3) Godtgørelsen skal ikke udbetales

1. hvis handelsagenten hæver kontrakten, medmindre dette er berettiget som følge af omstændigheder, der skyldes agenturgiveren, eller som følge af handelsagentens alder, svagelighed eller sygdom, således at det ikke med rimelighed kan kræves af ham, at han fortsætter sin virksomhed, eller
2. hvis agenturgiver har opsagt kontraktforholdet, og der forelå en vigtig grund til opsigelsen på grund af misligholdelse fra handelsagentens side [...]«

¹⁰ I overensstemmelse med den i forelæggelseskendelsen påberåbte faste retspraksis fra Bundesgerichtshof (Tyskland) finder bestemmelserne om handelsagenters kundegodtgørelse i HGB's § 89b analog anvendelse på en koncessionskontrakt som den i hovedsagen foreliggende. Det fremgår således af den nævnte retspraksis, at der blot objektivt på det tidspunkt, hvor beslutningen om at bringe kontrakten til ophør blev truffet, skal have foreligget en tungtvejende begrundelse for at ophæve kontrakten

uden varsel. Såfremt handelsagenten før kontraktens ophør har gjort sig skyldig i en misligholdelse, som ville have begrundet en ophævelse uden varsel, giver Bundesgerichtshofs retspraksis den agenturgiver, der havde besluttet at bringe kontrakten til ophør ved opsigelsesfristens udløb, mulighed for at beslutte sig for enten at foretage en ny ophævelse uden varsel, såfremt han havde kendskab til denne misligholdelse før udløbet af opsigelsesfristen, eller at påberåbe sig den pågældende misligholdelse med henblik på at afvise enhver form for godtgørelse, såfremt agenturgiver først blev opmærksom herpå efter kontraktens ophør.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 11 Der er blevet indgået en koncessionskontrakt mellem Volvo Car (koncessionsgiveren) og AHW (koncessionshaveren). Samtidig drev lederne af AHW sammen med en tidligere direktør i AHW Autovermietung Weidensdorf GbR (herefter »AVW«). Sidstnævnte havde gennem et andet selskab indgået en »rammeaftale for storkunder« med Volvo Car, der omhandlede særlige rabatter ved levering af fabriksnye Volvo-køretøjer. AVW købte i henhold til denne rammeaftale køretøjer hos AHW, idet selskabet modtog de aftalte rabatter. AHW modtog i forbindelse hermed tilskud fra Volvo Car.
- 12 Ved skrivelse af 6. marts 1997 gav Volvo Car meddelelse om sin beslutning om at opsigte koncessionskontrakten pr. 31. marts 1999.
- 13 Fra april 1998 til juli 1999 blev 28 køretøjer, som AVW havde købt af AHW, i strid med koncessionskontrakten videresolgt for tidligt. Som det fremgår af forelæggelseskendelsen,

formodes det i forbindelse med »revisionsankesagen«, at Volvo Car først fik kendskab til denne omstændighed efter udløbet af koncessionskontrakten.

- 14 Idet det er AHW's opfattelse, at § 89b i HGB finder anvendelse på koncessionskontrakten, har AHW endvidere under sagen mod Volvo Car gjort en kundegodtgørelse og et betalingskrav på grundlag af kreditnotaer gældende. Volvo Car har gjort gældende, at § 89b, stk. 3, nr. 2, i HGB er til hinder for, at AHW kan gøre krav på en godtgørelse. Volvo Car har anført, at AHW uberettiget har skaffet sig tilskud, for så vidt som selskabet bevidst og i samarbejde med AVW har undladt at overholde den i kontrakten aftalte frist. Under »revisionsankesagen«, som har ført til den foreliggende præjudicielle forelæggelse, er det fastslået, at AHW med denne adfærd har misligholdt sine forpligtelser i henhold til den med Volvo Car indgåede koncessionskontrakt. Volvo Car ville følgelig have været berettiget til at ophæve kontrakten uden varsel, hvis selskabet havde fået kendskab hertil inden kontraktens udløb.
- 15 Landgericht har taget AHW's påstande til følge med et beløb på 180 159,46 EUR for så vidt angår kundegodtgørelsen og, for så vidt angår kreditnotaerne, i deres fulde omfang, begge beløb med tillæg af renter.
- 16 Oberlandesgericht har på grundlag af Volvo Cars anke delvist ændret førsteinstansens dom for så vidt angår beløbet for godtgørelsen og kreditnotaerne. Denne ret fandt, at AHW havde et godtgørelseskrav mod Volvo Car i medfør af en analog anvendelse af HGB's § 89b, stk. 1. Oberlandesgericht konkluderede, at § 89b, stk. 3, nr. 2, i HGB skal fortolkes i overensstemmelse med direktivets artikel 18, litra a). Ifølge denne ret skal

en vigtig grund følgelig have været årsag til agenturgivers beslutning om at ophæve kontrakten, hvis handelsagenten skal kunne fratages sit godtgørelseskrav.

- 17 Volvo Car har anlagt en »revisionsankesag« mod den af Oberlandesgericht afsagte dom. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at afgørelsen af tvisten i hovedsagen afhænger af fortolkningen af direktivets artikel 18, litra a).
- 18 Under disse omstændigheder har Bundesgerichtshof besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal [direktivets] artikel 18, litra a), [...] fortolkes således, at den er til hinder for en national ordning, hvorefter handelsagentens godtgørelseskrav heller ikke består i tilfælde af en lovlig opsigelse fra agenturgiverens side, hvis der forelå en vigtig grund til at opsiges kontrakten uden varsel på grund af misligholdelse fra handelsagentens side på tidspunktet for den lovlige opsigelse, men denne grund ikke var årsag til opsigelsen?

2) Såfremt en sådan national ordning er forenelig med direktivet:

Er direktivets artikel 18, litra a), da til hinder for en analog anvendelse af den nationale ordning om udelukkelse af godtgørelseskravet i et tilfælde, hvor en vigtig grund til opsigelse af kontrakten uden varsel på grund af misligholdelse fra handelsagentens side først indtrådte, efter at den lovlige opsigelse var blevet meddelt, og agenturgiveren først blev bekendt hermed efter kontraktens ophør, således at

denne ikke længere kunne meddele en yderligere opsigelse af kontrakten uden varsel, støttet på handelsagentens misligholdelse?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Om Domstolens kompetence og formaliteten vedrørende de præjudicielle spørgsmål

Indlæg for Domstolen

- ¹⁹ Volvo Car har gjort gældende, at anmodningen om præjudiciel afgørelse ikke kan antages til realitetsbehandling. Sagens genstand er nemlig ikke omfattet af direktivets anvendelsesområde. En koncessionshaver som AHW er ikke en »handelsagent« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i hverken direktivets artikel 1, stk. 2, eller HGB's § 84, stk. 1, første punktum. Princippet om fortolkning af bestemmelser i national lovgivning i overensstemmelse med direktiver finder således kun anvendelse med hensyn til disse direktivers umiddelbare anvendelsesområde.
- ²⁰ AHW har under retsmødet gjort gældende, at som følge af, at bestemmelserne om handelsagenter i tysk ret gælder analogt for koncessionskontrakter, skal de præjudicielle spørgsmål antages til realitetsbehandling. Det første spørgsmål er desuden ikke hypotetisk.

- 21 Den tyske regering har gjort gældende, at bestemmelserne om handelsagenter efter tysk ret finder analog anvendelse på koncessionshavere. Afgørelsen om AHW's krav på godtgørelse afhænger derfor af fortolkningen af direktivets bestemmelser om handelsagenters udelukkelse fra retten til godtgørelse. Hvad angår det første spørgsmål har den tyske regering under retsmødet præciseret, at dette spørgsmål ikke er hypotetisk, idet det vedrører et problem, hvis løsning udgør en forudsætning for besvarelsen af det andet spørgsmål.
- 22 Efter Kommissionens opfattelse er der intet til hinder for, at Domstolen skulle have kompetence til at besvare de præjudicielle spørgsmål, for så vidt som den tyske lovgivning, der gennemfører direktivet, skal fortolkes i overensstemmelse hermed. Kommissionen har dog betvivlet, hvorvidt det første spørgsmål kan antages til realitetsbehandling, idet det omhandler et tilfælde, der ikke svarer til de faktiske omstændigheder, som den forelæggende ret skal behandle i hovedsagen.

Domstolens bemærkninger

- 23 Hvad for det første angår Domstolens kompetence til at besvare de præjudicielle spørgsmål bemærkes, at det inden for rammerne af det samarbejde mellem Domstolen og de nationale retsinstanser, som er indført ved artikel 267 TEUF, udelukkende tilkommer den nationale retsinstans på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Domstolen kan således kun afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national retsinstans, når det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, eller når problemet er af generel eller hypotetisk karakter (jf. bl.a. dom af 16.3.2006, sag C-3/04, Poseidon Chartering, Sml. I, s. 2505, præmis 14).

- 24 Når de af de nationale retter forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af en bestemmelse i EU-retten, er Domstolen således i princippet forpligtet til at træffe afgørelse herom. Det fremgår således hverken af ordlyden af artikel 267 TEUF eller af formålet med den ved denne artikel indførte procedure, at traktatens ophavsmænd har villet frakende Domstolen kompetence med hensyn til de anmodninger om præjudiciel afgørelse, der angår en EU-retlig bestemmelse, i det særlige tilfælde, hvor en medlemsstats lovgivning henviser til indholdet af denne bestemmelse for at fastlægge de bestemmelser, der finder anvendelse på en rent intern situation i denne stat (jf. Poseidon Chartering-dommen, præmis 15).
- 25 Såfremt den i national ret valgte regulering af rent interne forhold er tilpasset EU-retten, bl.a. for at undgå forskelsbehandling eller for at undgå konkurrencefordrejninger, er det afgjort i Den Europæiske Unions interesse, at bestemmelser eller begreber, der er hentet fra EU-retten, fortolkes ensartet, uanset de vilkår, hvorunder de skal anvendes, således at senere fortolkningsuoverensstemmelser undgås (Poseidon Chartering-dommen, præmis 16).
- 26 Selv om spørgsmålene i hovedsagen vedrører en koncessionskontrakt og ikke en handelsagenturkontrakt, og selv om direktivet følgelig ikke direkte regulerer den omhandlede situation, behandles disse to typer kontrakter ikke desto mindre ens i henhold til tysk ret (jf. i denne retning Poseidon Chartering-dommen, præmis 17).
- 27 Sagen har i øvrigt intet frembragt, som lader formode, at den forelæggende ret har mulighed for at fravige den fortolkning, som Domstolen giver af direktivets bestemmelser.

- 28 Under disse omstændigheder skal denne formalitetsindsigelse forkastes.
- 29 Hvad for det andet angår hvorvidt det første præjudicielle spørgsmål kan antages til realitetsbehandling, bemærkes, at dette spørgsmål vedrører et tilfælde, hvor der på tidspunktet for kontraktens lovlige opsigelse fandtes en grund, der ville have berettiget en ophævelse uden varsel, men som agenturgiveren ikke har påberåbt sig som begrundelse for opsigelsen. Som det fremgår af forelæggelseskendelsen, er den tilsidesættelse af kontraktlige forpligtelser, som bebrejdes AHW, foregået efter meddelelsen om den lovlige opsigelse af koncessionskontrakten.
- 30 Under disse omstændigheder må det konstateres, at det første præjudicielle spørgsmål omhandler et rent hypotetisk tilfælde, som klart ikke svarer til de faktiske omstændigheder i hovedsagen og dermed udgør et irrelevant spørgsmål for løsningen af tvisten i hovedsagen.
- 31 Heraf følger, at det første spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling.

Om realiteten

Indlæg for Domstolen

- 32 Volvo Car har på grundlag af en bredere fortolkning af kriterierne i direktivets artikel 18, litra a), foreslået at besvare det andet spørgsmål benægtende. Der er i

særdeleshed intet i direktivet, som gør det muligt at udlede, at udelukkelsen fra godtgørelse afhænger af det rent tilfældige kriterium, om den misligholdelse, som berettiger en beslutning om at ophæve kontrakten uden varsel, er kommet til kendskab før eller efter kontraktens ophævelse.

- 33 Som AHW under retsmødet har gjort gældende, ville den omstændighed, at agentur giveren ved en bredere fortolkning af direktivets artikel 18, litra a), ville kunne frigøre sig fra sin forpligtelse til at betale handelsagenten en godtgørelse, medføre konkurrenceforvridning. Der bør derfor anlægges en ordlydsfortolkning af den nævnte bestemmelse, som udgør en undtagelse til forpligtelsen til at betale godtgørelse, og ifølge en sådan fortolkning kræves, at handelsagentens misligholdelse var en direkte årsag til beslutningen om at ophæve kontrakten. Det er desuden i henhold til direktivets artikel 17, stk. 2, litra a), som fastsætter en billighedsvurdering, muligt at nedsætte godtgørelsen eller endda helt at fratage handelsagenten enhver godtgørelse.
- 34 Den tyske regering har foreslået at besvare det andet spørgsmål bekræftende. Direktivet, hvis grundlæggende principper er tillid og gensidig loyalitetspligt, har nemlig til formål at fastsætte en rimelig ligevægt mellem parternes interesser. I medfør af direktivets artikel 18, litra a), er der ingen ret til godtgørelse, når den misligholdelse, som kan tilregnes handelsagenten, ikke umiddelbart var årsag til beslutningen om at ophæve kontrakten, men alligevel objektivt set havde fundet sted inden den nævnte beslutning, og når den i henhold til national ret ville have berettiget en beslutning om at ophæve kontrakten uden varsel. Det er tilstrækkeligt, at handelsagentens misligholdelse i teorien ville have kunnet være anvendt som begrundelse for beslutningen om at ophæve kontrakten (hypotetisk årsagsforbindelse). Eftersom de to ovennævnte betingelser er kumulative, finder direktivets artikel 18, litra a), ifølge den tyske regerings opfattelse derimod ikke anvendelse, når disse betingelser ikke er opfyldt

samtidigt, og misligholdelsen udelukkende er foregået efter beslutningen om at ophæve kontrakten.

- 35 Ifølge Kommissionen er den ordning, som er indført ved direktivets artikel 17-19, ufravigelig. En bredere fortolkning af direktivets artikel 18, litra a), ville dog være forenelig med et rimeligt kompromis mellem agenturgiverens og handelsagentens interesser. Handelsagenten ville nemlig ligeledes være beskyttelsesværdig, når agenturgiveren ikke havde vurderet, at handelsagentens adfærd var tilstrækkeligt alvorlig til at begrunde en ophævelse af kontrakten. Der er desuden intet, der forhindrer, at agenturgiveren meddeler handelsagenten, at dennes adfærd ville have medført kontraktens ophævelse, hvis ikke dette allerede var sket.
- 36 I tilfælde af at agenturgiveren ikke opdager handelsagentens misligholdelse før efter kontraktforholdets afslutning, vil det ikke være muligt at ophæve kontrakten af denne grund, eftersom der ikke længere findes et kontraktforhold, der kan ophæves. Da EU-lovgiver ikke i direktivet har fastsat bestemmelser vedrørende et sådant tilfælde, kan medlemsstaterne under overholdelse af de i traktaten foreskrevne grænser frit vælge, om der skal fastsættes en ret til godtgørelse eller ikke. I tilfælde af at agenturgiveren har fået kendskab til handelsagentens misligholdelse inden kontraktens ophævelse og ikke har angivet den nævnte misligholdelse som begrundelse for opsigelsen, består retten til godtgørelse ganske vist fortsat, men misligholdelsen vil af billighedsgrunde kunne tages i betragtning ved en tilpasning af godtgørelsen.

Domstolens svar

- 37 Med sit andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktivets artikel 18, litra a), skal fortolkes således, at den er til hinder for, at

en selvstændig handelsagent fratages retten til kundegodtgørelse, når agenturgiveren konstaterer en misligholdelse fra handelsagentens side, som har fundet sted efter meddelelsen om kontraktens opsigelse med opsigelsesvarsel og inden dennes udløb, og som ville have kunnet begrunde en ophævelse af den omhandlede kontrakt uden varsel.

- 38 Med henblik på at besvare dette spørgsmål bemærkes, at i henhold til direktivets artikel 18, litra a), skal den heri omhandlede godtgørelse ikke udbetales, hvis agenturgiveren hæver kontrakten »på grund af« (o.a.: I den franske sprogversion er præpositionen »pour« anvendt) en misligholdelse, som kan tilregnes handelsagenten, og som i medfør af national lovgivning giver adgang til at hæve kontrakten uden varsel.
- 39 EU-lovgivers anvendelse af præpositionen »pour« (»på grund af«) støtter således den antagelse, som bl.a. Kommissionen har fremført, hvorefter nævnte lovgiver med henblik på at kunne fratage handelsagenten den i direktivets artikel 17 omhandlede godtgørelse havde til hensigt at kræve, at der foreligger en umiddelbar årsagssammenhæng mellem den misligholdelse, som kan tilregnes handelsagenten, og agenturgiverens beslutning om at ophæve kontrakten.
- 40 Denne fortolkning understøttes af direktivets tilblivelseshistorie. Som det nemlig fremgår af forslaget til direktivet (EFT 1977 C 13, s. 2), havde Kommissionen oprindeligt foreslået, at kundegodtgørelsen ikke skulle udbetales, når agenturgiveren enten har ophævet kontrakten eller »har kunnet bringe kontrakten til ophør« som følge af en misligholdelse fra handelsagentens side af en sådan art, at en opretholdelse af kontraktforholdet ikke ville kunne kræves af agenturgiveren. Det bemærkes, at EU-lovgiver imidlertid ikke medtog denne anden fortabelsesgrund, som var blevet foreslået.

- 41 Ovenstående fortolkning støttes ligeledes af den omstændighed, at den samme præposition er anvendt i de forskellige sproglige versioner af direktivets artikel 18, litra a), bl.a. på spansk (»por un incumplimiento imputable al agente comercial«), på tysk (»wegen eines schuldhaften Verhaltens des Handelsvertreters«), på engelsk (»because of default attributable to the commercial agent«), på fransk (»pour un manquement imputable à l'agent commercial«), på italiensk (»per un'inadempienza imputabile all'agente commerciale«) og på polsk (»z powodu uchybienia przypisywanego przedstawicielowi handlowemu«).
- 42 Det bør tilføjes, at direktivets artikel 18, litra a), i sin egenskab af undtagelse til handelsagentens ret til godtgørelse skal fortolkes strengt. Denne bestemmelse kan dermed ikke fortolkes således, at der tilføjes en grund til fortabelse af godtgørelse, der ikke udtrykkeligt er fastsat i bestemmelsen.
- 43 Når agenturgiveren først får kendskab til handelsagentens misligholdelse efter kontraktens ophævelse, er det under disse omstændigheder ikke længere muligt at anvende ordningen omhandlet i direktivets artikel 18, litra a). Handelsagenten kan følgelig ikke fratages sin ret til godtgørelse i medfør af denne bestemmelse, når agenturgiveren efter at have underrettet handelsagenten om kontraktens opsigelse med opsigelsesvarsel konstaterer, at der fra handelsagentens side er sket en misligholdelse, som ville have kunnet begrunde en ophævelse af kontrakten uden varsel.
- 44 Det skal dog tilføjes, at handelsagenten i henhold til direktivets artikel 17, stk. 2, litra a), andet led, har ret til en godtgørelse, såfremt og i det omfang betaling af godtgørelse er rimelig under hensyn til samtlige omstændigheder. Det kan således ikke

udelukkes, at nævnte handelsagents adfærd kan tages i betragtning inden for rammerne af den undersøgelse, som skal fastlægge, om en godtgørelse er rimelig.

- 45 På baggrund af disse betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at direktivets artikel 18, litra a), er til hinder for, at en selvstændig handelsagent fratages retten til kundegodtgørelse, når agenturgiveren konstaterer en misligholdelse fra handelsagentens side, som har fundet sted efter meddelelsen om kontraktens opsigelse med opsigelsesvarsel og inden dennes udløb, og som ville have kunnet begrunde en ophævelse af den omhandlede kontrakt uden varsel.

Sagens omkostninger

- 46 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 18, litra a), i Rådets direktiv 86/653/EØF af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter er til hinder for, at en selvstændig handelsagent fratages retten til kundegodtgørelse, når agenturgiveren konstaterer en misligholdelse fra handelsagentens side, som

har fundet sted efter meddelelsen om kontraktens opsigelse med opsigelsesvarsel og inden dennes udløb, og som ville have kunnet begrunde en ophævelse af den omhandlede kontrakt uden varsel.

Underskrifter